

Delo policije na področju preiskovanja kriminalitete v Sloveniji v času covid-19 s poudarkom na prvem valu epidemije covid-19 spomladi 2020

Gorazd Meško¹, Vojko Urbas²

Prispevek predstavlja uvodno razmišljanje o epidemiji covid-19, kriminaliteti in delu na področju preiskovanja kriminalitete predvsem v prvem valu epidemije spomladi 2020. V uvodu je predstavljen pregled literature o dogajanjih na področju policijske dejavnosti v času epidemije v širšem evropskem okolju. Sledi pregled statističnih kazalnikov obravnavane kriminalitete v Sloveniji v primerjavi s predhodnim letom. Najprej je opravljena analiza obravnavane kriminalitete za prvih devet mesecev v letih 2019 in 2020, potem sledi primerjava istega obdobja v prvem valu epidemije od marca do maja 2020. Predstavljeni so tudi ukrepi na področju obvladovanja epidemije. Ugotovitve primerjav kažejo, da se je večina prijavljenih in obravnavanih kaznivih dejanj v času prvega vala epidemije v Sloveniji zmanjšala. Predstavili smo tudi mnenja vodij sektorjev na Upravi kriminalistične policije o pojavnosti, naravi kaznivih dejanj v času epidemije in odzivih kriminalistične policije. Ugotovitve prispevka kažejo na potrebo po dodatnih viktimizacijskih in samonaznanitvenih študijah prestopništva, ki so kakovostno dopolnilo uradnim statističnim podatkom o obravnavani kriminaliteti v Sloveniji v času epidemije covid-19.

Ključne besede: covid-19, kriminaliteta, preiskovanje, analiza, Slovenija

UDK: 343.9:616-036.21

1 Uvod

Namesto kratkega uvodnika v tematsko številko Revije za kriminalistiko in kriminologijo o kriminaliteti, covidu-19 in družbenem nadzorstvu smo se odločili, da uvodnik napišemo v obliki prispevka, ki predstavlja pomemben vidik pojavov v času korona krize – da poskusimo postaviti statistične podatke o obravnavani kriminaliteti v Sloveniji in slovenski prestolnici v kontekst epidemije covid-19 in ugotoviti, kako se je v tem času kriminaliteta spreminjala in kako je delovalo formalno družbeno nadzorstvo. Zaradi omejitve obsega prispevka se ne bomo ukvarjali z dilemami kriminalitetne statistike, ki jih je veliko. O tem so že pisali pisci letnih poročil o kriminaliteti v Sloveniji v preteklosti (Japelj, 2016, 2017, 2018; Kolenc, Kebe in Bukovnik, 2014, Urbas, 2019). Japelj (2018) in Urbas (2019) ugotavljata, da se je po letu 2015 začel trend upadanja obravnavane kriminalitete v Sloveniji. Po predstavitvi ugotovitev avtorjev, ki so se lotili pisanja o epidemiji covid-19 v evropskem okolju in z njo povezanimi vidiki izvajanja družbenonadzorstvenih dejavnosti, predvsem pa delovanja

policije in kazenskega pravosodja, bomo predstavili ukrepe Vlade Republike Slovenije v času prvega vala epidemije. Sledijo podatki iz baz policijske statistike z namenom primerjave števila kaznivih dejanj v istih obdobjih pred epidemijo (2019) in v času epidemije (2020). Ker smo za namen tega prispevka dobili podatke za prvih devet mesecev 2020, podatki za celotno leto 2020 pa bodo na voljo šele pozno spomladi 2021, je bila primerjava števila kaznivih dejanj iz baze policijskih podatkov opravljena za prvih devet mesecev 2019 in 2020. Tako v prispevku prikažemo delno sliko problematike kaznivih dejanj pred in po epidemiji covid-19.

Pandemija,³ ki jo je povzročil novi koronavirus SARS-COV-2 in povzroča okužbo covid-19, je pustila posledice povsod po svetu. Poleg kulturnih, ekonomskih, okoljskih, političnih in družbenih posledic sta se spremenili tudi dinamika in narava kriminalitete, kar je posledica spremenjenih rutin ljudi, dinamike odnosov, omejitve gibanja, omejevanje druženja in številčnejše dejavnosti ljudi na svetovnem spletu. V času pandemije se je zaradi novonastalih razmer in prilagajanja družbenonadzorstvene prakse v zahtevnejšem okolju, kjer obstaja možnost okužbe nadzorovalcev in drugih, vpletenih v postop-

¹ Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo in predstojnik Inštituta za varstvoslovje, Fakulteta za varnostne vede Univerze v Mariboru, Slovenija. E-pošta: gorazd.mesko@um.si

² Vojko Urbas, direktor Uprave kriminalistične policije, Generalna policijska uprava, Slovenija. E-pošta: vojko.urbas@policija.si

³ V besedilu bomo izraz pandemija uporabljali v širšem evropskem in mednarodnem kontekstu, v slovenskem pa epidemija, kot jo poimenujejo tudi uradni dokumenti s področja ukrepov za obvladovanje krize covid-19.

ke, spremenilo tudi delovanje institucij formalnega družbenega nadzorstva, predvsem pa policije, tožilstev, sodišč in zaporov. Baker (2020) ugotavlja, da je pandemija oz. kriza s covidom-19 spremenila vse v sodobnem svetu, pri čemer ugotavlja, da se je narava in dinamika kriminalitete v Evropi pomembno spremenila, vendar ni možno govoriti o enaki sliki v vseh državah. V času pandemije so države kot po tekočem traku sprejemale novo kaznovalno zakonodajo, povezano s kršitvami gibanja ali druženja z namenom omejevanja pandemije. Te spremembe so nekateri dojemali kot poseganje v pravice in svoboščine ljudi, drugi pa kot nujne ukrepe. Vse to so spremljale tudi ideje o tem, da je covid-19 izmišljotina, da se bo ustvaril novi družbeni red in discipliniral prebivalstvo z različnimi oblikami avtoritarnih praks. Kljub bombardiranju z lažnimi novicami, teorijami zarot, psevdoznanstvenimi razlagami in t. i. infodemijo⁴ (angl. *infodemic*) je bilo delovanje policije na področju preiskovanja kriminalitete dokaj običajno (Baker, 2020; Cinelli et al., 2020; Peršak, 2020), poleg tega pa dodatno obremenjeno z obravnavanjem sumov koruptivnih dejanj pri nabavi zaščitne opreme, predvsem zaščitnih mask, razkužil, hitrih testov in sodobne medicinske opreme, potrebne za zdravljenje bolnikov s covidom-19. Na področju preiskovanja ostalih oblik kriminalitete je delo potekalo v nekoliko okrnjeni obliki, ker je bilo treba zagotavljati normalno delovanje policije. Omeniti je treba, da so bili uslužbenci institucij formalnega družbenega nadzorstva in kazenskega pravosodja izpostavljeni virusu in se nekateri z njim tudi okužili. To je bil tudi pomemben razlog glede učinkovitosti na področju preiskovanja in obravnavanja osumlencev in storilcev kaznivih dejanj v nekaterih sistemih formalnega družbenega nadzorstva (Baker, 2020).

Baker (2020) ugotavlja, da lahko govorimo o različnih obremenitvah policije na področju zaznavanja, obravnavanja in preiskovanja kriminalitete v času pandemije covid-19. Raziskave, ki so vključevale analize statistike prijavljene kriminalitete v času covid-19, podajajo različne ugotovitve, od tega, da se je kriminaliteta povečala, ostala na isti ravni, do tega, da se je stopnja prijavljene in obravnavane kriminalitete pomembno zmanjšala. Zanimiva je tudi analiza organizirane kriminalitete na območju Balkana ob pojavu koronavirusa (Djordjević in Dobovšek, 2020), ki vsebuje analizo ponudbe in povpraševanja glede zaščitne opreme, dezinfekcijskih sredstev in medicinskega alkohola ter sprememb glede drugih oblik kriminalitete. Medijske predstavitve družbene resničnosti kriminalitete v Sloveniji so vsebovale predvsem sporočila o povečanju nasilja v družinskem okolju kot posledici stisk in omejevanja gibanja ter nedostopnosti do organov pregona zaradi omejitev gibanja, čeprav prva analiza kriminalitete v

Ljubljani v času prvega vala covid-19 teh medijskih predstavitev ne potrjuje (Kokoravec in Meško, 2020).

V nadaljevanju bomo predstavili podatke o ukrepih za zajezitev epidemije in statistične podatke iz policijske statistike za prvih devet mesecev 2019 in 2020 in se posebej omejili na analizo podatkov o kriminaliteti v spomladanskem v obdobju ukrepov Vlade Republike Slovenije zaradi epidemije covid-19. Poleg tega bomo predstavili tudi podatke za izbrana kazniva dejanja za slovensko prestolnico v času prvega vala epidemije covid-19 in podatke ugotovitve glede gibanja obravnavane kriminalitete primerjali s statističnimi podatki za celotno Slovenijo.

2 Ukrepi za zajezitev epidemije spomladi 2020 – prvi val covid-19

Pred predstavitvijo statističnih podatkov iz policijske statistike predstavljamo ključne ugotovitve in ukrepe Vlade Republike Slovenije v času epidemije spomladi 2020 v kronološkem zaporedju (IUS info, n. d.)⁵: *Marec 2020*: 4. 3. 2020 je bil potrjen prvi primer okužbe covid-19 v Sloveniji. Temu so sledili ukrepi: 7. 3. 2020 – prepoved javnih prireditvev v zaprtih prostorih, kjer je več kot 500 ljudi, 9. 3. 2020 – omejitve za športne dogodke in druge prireditve, kjer se pričakuje več kot 500 ljudi, 10. 3. 2020 – prepoved zbiranja na javnih prireditvah v zaprtih prostorih za več kot 100 ljudi in prepovedano pristajanje letal z ogroženih območij, 11. 3. 2020 – prekinjeno izvajanje preventivnih zdravstvenih storitev (razen izjem) in nadzor na meji z Italijo, pri čemer je prehod dovoljen le na šestih kontrolnih točkah (IUS info, n. d.).

12. 3. 2020 je bila razglašena epidemija. Po razglasitvi epidemije so bili sprejeti naslednji ukrepi: 13. 3. 2020 – zaprtje kulturnih ustanov po državi (tudi knjižnice), priprava finančne

⁴ Infodemija pomeni bombardiranje s čezmerno količino nezanesljivih informacij, ki se hitro širijo in ustvarjajo težje pogoje za reševanje težave, v tem primeru pandemije covid-19 (Cinelli et al., 2020).

⁵ Predstavljamo vse ukrepe Vlade Republike Slovenije, ki so v obdobju prvega vala covid-19 navedeni na spletni strani IUS info (n. d.), čeprav vsi niso v povezavi s kriminaliteto, kažejo pa na to, da so bili ljudje omejeni na gibanje znotraj občin in da je poleg formalnega nadzorstva z namenom zajezitve epidemije covid-19 prišlo do povečanja neformalnega nadzorstva v družinskih in ožjih skupnostnih okoljih. Vlada je uporabljala predvsem obveščanje javnosti v medijih in generalnoproventivne ukrepe pri policijskem in drugih oblikah nadzorstva kršitev s področja obvladovanja epidemije. Ti ukrepi niso predmet analize v pričujočem prispevku, temveč so poskus postavitve kriminalitete v kontekst družbenih specifičnih izrednih razmer v slovenski družbi. Izvajanje in učinki ukrepov terjajo dodatno analizo skozi vidike odzivanja na epidemije v preteklosti, v širšem evropskem in globalnem smislu, predvsem pa po zaključku epidemije. Ne smemo pozabiti, da so se razmere v drugem valu spremenile in je bilo obdobje omejitev daljše (oktober 2020–februar 2021), za to obdobje pa statističnih podatkov o kriminaliteti še ni na voljo oz. baze še niso »zaprte«.

spodbude za podjetja pod ugodnimi pogoji v višini 115 milijonov EUR; 14. 3. 2020 – objava poziva za preložitve vseh potovanj v tujino; 16. 3. 2020 – objava Odloka o začasnih prepovedi zbiranja ljudi v zavodih s področja vzgoje in izobraževanja ter univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih (2020), ustavitve javnega prometa (izjema so taksiji) ter prepovedi tovarnega prometa preko Italije (razen izjem); začasna prepoved ponujanja in prodajanja blaga in storitev (razen izjem); prepoved in zaprtje gostinskih lokalov, hotelov, wellness storitev, storitev iger na srečo, fitnesi in druge vadbe, kino, muzeji in galerije, frizerski in kozmetični saloni ter le najnujnejše naloge in zadeve (sodišča in notarske pisarne, upravne enote in veterinarske ambulante); 17. 3. 2020 – odlok) Odlok o prepovedi opravljanja zračnih prevozov (2020) in Odlok o začasnih prepovedi izvajanja tehničnih pregledov in drugih postopkov v zvezi z registracijo motornih vozil ter dela v tahografskih delavnicah, v Republiki Sloveniji (2020), Odlok o Svetu za nacionalno varnost (2020) (svet se preoblikuje v Državni operativni štab obrambe zaradi izrednih razmer), uvedba prodaje na daljavo in dostavne službe (nista dovoljena naročila storitve na dom oz. način poslovanja "take away" ali "drive in", dovoljeno pa je naročilo po spletu in dejavnost dostavnih služb), mehaniki, vulkanizerji in avtovleke, dovoljena prodaja blaga in storitev podjetjem; dovoljeno izvajanje drugih nujnih storitev za zagotavljanje javne varnosti in zdravja (npr. psihološka pomoč, ne pa tudi fizioterapevska ali masažna storitev); dovoljena je pogrebna in pokopališka dejavnost, dejavnosti lahko izvajajo dimnikarji, vodoinštalaterji in keramičarji, ne pa tudi nepremičninski posredniki; 18. 3. 2020 – uvedba dela od doma (delodajalci lahko delovne procese organizirajo kot delo na domu), prečkanje meje z Italijo je le na štirih kontrolnih točkah, zaprtje 27 maloobmejnih prehodov s Hrvaško; 19. 3. 2020 – sprejet ukrep prepovedi zbiranja in gibanja na javnih površinah (globe okoli 400 €), sprememba delovnega časa trgovin (odprto vsaj od 8. ure do 20. ure, med 8. in 10. uro imajo prednost ranljive skupine – invalidi, upokojnenci in nosečnice; razen bencinskih servisov in lekarn so v nedeljo zaprte vse prodajalne); 20. 3. 2020 – sprejetje Zakona o interventnih ukrepih na področju plač in prispevkov (ZIUPPP, 2020), Zakona o interventnih ukrepih na javnofinančnem področju (ZIUJP, 2020), Zakona o interventnem ukrepu odloga plačil obveznosti kreditorejmalcev (ZIUOPOK, 2020), Zakona o interventnih ukrepih na področju kmetijstva, gozdarstva in prehrane (ZIUPKGP, 2020) ter Odloka o začasnih oprostitvi plačila prispevka za zagotavljanje podpor proizvodnji električne energije v soprodukciji z visokim izkoristkom in iz obnovljivih virov energije za končne odjemalce odjemne skupine NN brez merjenja moči in gospodinske odjemalce električne energije (2020) (za male poslovne odjemalce in gospodinske odjemalce električne energije), minimalni delovni čas življskih prodajalnikov skrajšan do 18. ure (odgovor na zahteve sindikata delavcev trgovine, ki so grozili s stavko), podjetniški sklad objavi razpis garancij bančnih kreditov z znižano obrestno mero,

vrede skoraj 80 milijonov evrov (za hitrejšo, lažje in cenejše pridobivanje bančnih kreditov); 30. 3. 2020 – sprejet Odlok o začasnih splošnih prepovedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih mestih in površinah v Republiki Sloveniji ter prepovedi gibanja izven občin (2020) (razen izjem), starejši smejo po nakupih izključno med 8. in 10. uro (IUS info, n. d.).

April 2020: 2. 4. 2020 – sprejetje Zakona o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo (ZIUZEOP, 2020) (ukrepi, vredni 3 milijarde EUR); 9. 4. 2020 – podaljšanje prepovedi potniškega letalskega prometa v EU do 27. 4. 2020 (za druge države je prepoved veljala do preklica); 11. 4. 2020 – začne veljati prvi protikoronski zakon (ZIUZEOP, 2020), dovoljeno je izvajanje nenujnih ambulantnih specialističnih dejavnosti, uvedeno je širjenje policijskih pooblastil za ukrepanje zoper kršitelje protikoronskih ukrepov; 18. 4. 2020 – dovoljena vzdrževalna in sezonska dela na zasebnih zemljiščih zunaj občine prebivanja (pod posebnimi pogoji), v občini bivališča so ponovno dovoljene nekatere športno-rekreacijske dejavnosti; 20. 4. 2020 – odprtje trgovin z gradbenim materialom, avtomobili in kolesi, kemične čistilnice, vulkanizerji in tehnični pregledi; 26. 4. 2020 – dovoljene storitve zavarovalniškega posredovanja in odprtje avtopralnic; 29. 4. 2020 – odprtje splošnih knjižnic, galerij, muzejev in dovoljenje za storitve nepremičninskih posrednikov ter dimnikarjev; 30. 4. 2020 – sprostitve prepovedi gibanja med občinami in znova dovoljen obisk starejših v domovih za ostarele (IUS info, n. d.).

Maj 2020: 1. 5. 2020 – sprejet drugi protikoronski zakon (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o interventnih ukrepih za zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo [ZIUZEOP-A], 2020); 4. 5. 2020 – ponovno dovoljena strežba na terasah in vrtovih gostinskih lokalov, odprtje določenih neživilskih trgovin, frizerskih salonov, zlatarjev, urarstev, cerkva; 5. 5. 2020 – sodišča ponovno opravljajo tudi nenujne zadeve; 9. 5. 2020 – dovoljeno izvajanje vseh zdravstvenih in zobozdravstvenih storitev; 10. 5. 2020 – slovenskim državljanom, ki imajo na Hrvaškem nepremičnino ali plovilo, Republika Hrvaška znova dovoli vstop v državo in obisk lastnine (državljanji morajo po vrnitvi s Hrvaške v sedemdnevno karanteno); 11. 5. 2020 – ponovno steče javni potniški promet (mednarodni še naprej prepovedan); 12. 5. 2020 – dovoljeni mednarodni leti v in iz Slovenije; 15. 5. 2020 – sprejet Odlok o začasnih splošnih omejitvi zbiranja ljudi na javnih krajih in mestih v Republiki Sloveniji (2020) (do 50 ljudi na javnih krajih); 18. 5. 2020 – odprejo se vrata vrtcev, v šole se vračajo učenci prve triade in maturanti (povsod manjše skupine), odprtje vseh trgovin, nastanitvenih kapacitet do 30 sob, gostinci lahko strežejo tudi v notranjih prostorih; 19. 5. 2020 – sprejet tretji protikoronski zakon, (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o interventnih ukrepih za

zajezitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljane in gospodarstvo [ZIUZEOP-B, 2020]; uvedba turističnih bonov (200 € za vse polnoletne in 50 € za mladoletne); 23. 5. 2020 – sprostitve večine športnih dejavnosti (niso vključeni fitness centri in podobni objekti); 25. 5. 2020 – v šole se vrnejo devetošolci, ostali osnovnošolci so se vrnili v šole junija, srednješolci pa so končali šolsko leto na daljavo, 31. 5. 2020 je bil sprejet preklc prvga vala epidemije (IUS info, n. d.).

3 Kriminaliteta v Sloveniji v obdobju 2019–2020 (januar–september)⁶

Splošno gledano se je delo policije na področju kriminalite v letu 2020 v prvih devetih mesecih zmanjšalo, kar je

razvidno iz tabele 1. Število preiskanih kaznivih dejanj se je zmanjšalo za 17,6 odstotka, medtem ko je delež preiskanih kaznivih dejanj ostal skoraj enak. Ocenjena škoda, ki je nastala s kaznivimi dejanji, se je zmanjšala za 18 odstotkov, število osumljencev se je zmanjšalo za 19,9 odstotka, oškodovancev za 17,1 odstotka.

Pregled statističnih podatkov po policijskih upravah kaže padec števila kaznivih dejanj v letu 2020, kar je razvidno iz tabele 2. Na vseh policijskih upravah je prišlo do zmanjšanja števila kaznivih dejanj, na Generalni policijski upravi (UKP in NPU) pa do velikega povečanja. Delež preiskanih kaznivih dejanj se ni pomembno spreminjal.

Tabela 1: Kazniva dejanja januar–september v letih 2019 in 2020 (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

januar–september	2019	2020	
Število kaznivih dejanj (KD)	39.991	33.697	-15,7 %
Število preiskanih kaznivih dejanj	19.516	16.077	-17,6 %
Delež preiskanih kaznivih dejanj	48,8 %	47,7 %	-1,1 %
Ocenjena škoda v EUR	126.466.457 €	103.655.392 €	-18,0 %
Število osumljenih oseb – statističnih	25.302	20.257	-19,9 %
Število oškodovanih oseb – statističnih	41.107	34.076	-17,1 %

Tabela 2: Kriminaliteta na območju policijskih uprav (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

januar–september	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
PU Celje	4.413	59,3 %	4.348	61,8 %	-1,5 %
PU Koper	2.977	48,5 %	2.564	45,3 %	-13,9 %
PU Kranj	2.420	45,4 %	2.360	50,6 %	-2,5 %
PU Ljubljana	17.468	43,1 %	13.511	37,5 %	-22,7 %
PU Maribor	5.810	50,6 %	4.433	50,0 %	-23,7 %
PU Murska Sobota	1.490	62,5 %	1.268	63,7 %	-14,9 %
PU Nova Gorica	1.578	52,2 %	1.400	55,3 %	-11,3 %
PU Novo mesto	3.806	55,3 %	3.735	56,1 %	-1,9 %
GPU	29	93,1 %	78	92,3 %	169,0 %
Skupaj	39.991	48,8 %	33.697	47,7 %	-15,7 %

⁶ Vir statističnih podatkov:

- Evidenca obravnavanih kaznivih dejanj na dan 11. 1. 2020.
- Statistični podatki o kriminaliteti so prikazani po datumu zaznave kaznivega dejanja na Policiji.
- Statistično so prikazana obravnavana kazniva dejanja, kjer je Policija podala kazensko ovadbo ali poročilo v dopolnitev kazens-

ske ovadbe [148/9 ZKP], razen kaznivih dejanj s področja cestnega prometa. V prikazu niso zajeta kazniva dejanja, kjer je Policija na državno tožilstvo podala poročilo [148/10 ZKP] za kazniva dejanja, pri katerih po končani preiskavi ni bilo potrjenega suma storitve ali ni bilo podlage za kazensko ovadbo. Prav tako niso prikazana kazniva dejanja bagatelne kriminalitete, kjer je oškodovanec odstopil od pregona.

Iz tabele 3 je razvidno, da je pri vseh skupinah obravnavanih kaznivih dejanj prišlo do zmanjšanja v letu 2020.

poudariti, da lahko odstotki zavajajo, predvsem pri kaznivih dejanjih, kjer je frekvenca nizka. Pri pranju denarja (+125 %) je prišlo do največjega povečanja (vendar ne v smislu absolu-

Tabela 3: Zbir kaznivih dejanj po skupinah 2020–2021 (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Vrste kriminalitete	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež p reiskanih KD	
Organizirana kriminaliteta	440	98,0 %	315	93,3 %	-28,4 %
Gospodarska kriminaliteta	4.950	67,9 %	3.872	64,6 %	-21,8 %
Mladoletniška kriminaliteta	1.017	99,7 %	728	99,7 %	-28,4 %
Splošna kriminaliteta	35.041	46,1 %	29.825	45,5 %	-14,9 %

V tabeli 4 predstavljamo podatke o obravnavanih kaznivih dejanjih po mesecih. Samo v prvih dveh mesecih leta 2020 je bilo zaznati manjše povečanje števila obravnavanih kaznivih dejanj, medtem ko je v vseh preostalih mesecih od marca do septembra število kaznivih dejanj nižje, kot je bilo v preteklem letu, povprečno za 15,7 odstotka manj.

tnega števila), sledijo uboj (+111,1 %), ponareditev ali uničenje listin (+109,3 %), umor (100 %), spolna zloraba slabotne osebe (+60 %) in požig (52,2 %). Neupravičena proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu se je povečala za 50 odstotkov, odvzem mladoletne osebe za 41,4 odstotka, posilstvo za 36 odstotkov itd.

Tabela 4: Število kaznivih dejanj po mesecih 2019–2020 (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Mesec zaznave	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Januar	4.552	53,7 %	4.608	48,3 %	1,2 %
Februar	4.158	51,5 %	4.235	48,7 %	1,9 %
Marec	4.959	52,5 %	3.593	50,5 %	-27,5 %
April	4.286	49,9 %	3.106	54,3 %	-27,5 %
Maj	4.425	48,3 %	3.804	52,5 %	-14,0 %
Junij	4.512	49,8 %	3.819	48,4 %	-15,4 %
Julij	4.398	45,3 %	3.998	42,2 %	-9,1 %
Avgust	4.284	42,0 %	3.350	41,1 %	-21,8 %
September	4.417	45,6 %	3.184	43,1 %	-27,9 %
Skupaj	39.991	48,8 %	33.697	47,7 %	-15,7 %

V tabeli 5 predstavljamo samo statistične podatke za kazniva dejanja, kjer je prišlo do povečanja v času prvih devet mesecev 2020 glede na isto obdobje v letu 2019. Tu je treba

Tabela 5: Obravnavana kazniva dejanja, kjer je prišlo do povečanja števila glede na predhodno leto (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Kaznivo dejanje	2019		2020		Povečanje števila KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Pranje denarja	8	11	18	43	125,0 %
Uboj	9	100,0 %	19	94,7 %	111,1 %
Ponaređitev ali uničenje poslovnih listin	225	98,7 %	471	99,2 %	109,3 %
Umor	5	100,0 %	10	100,0 %	100,0 %
Spolna zloraba slabotne osebe	10	80,0 %	16	100,0 %	60,0 %
Požig	23	8,7 %	35	34,3 %	52,2 %
Nepravilna proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu	88	183	132	146	50,0 %
Odvzem mladoletne osebe	277	84,8 %	392	92,3 %	41,5 %
Posilstvo	25	92,0 %	34	94,1 %	36,0 %
Pranje denarja	39	89,7 %	51	98,0 %	30,8 %
Ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu ali prepiru	36	100,0 %	43	97,7 %	19,4 %
Uporaba ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva	471	16,1 %	519	3,1 %	10,2 %
Neplačevanje preživnine	139	100,0 %	150	97,3 %	7,9 %
Spolno nasilje	30	83,3 %	32	84,4 %	6,7 %
Izsiljevanje	175	52,0 %	181	39,8 %	3,4 %
Poškodovanje tuje stvari	2.501	23,6 %	2.558	25,1 %	2,3 %

Za zaključek predstavitev podatkov za prvih devet mesecev v 2019 in 2020 v tabeli 6 predstavljamo še podatke o mladoletniški kriminaliteti v tem obdobju. Skupno gledano se je število kaznivih dejanj, ki so jih storili mladoletniki, zmanjšalo za 28,4 odstotka. Praviloma so vsa KD mladoletniške kriminalitete preiskana, ker se pri izračunu mladoletniške kriminalitete šteje, ali je bil vsaj en osumljenec mladoleten. Največ je tatvin, sledijo velike tatvine, poškodovanje tuje stvari in kazniva dejanja, povezana z drogo. Delež drugih kaznivih dejanj je nižji. Glede na odstotek znižanja v letu 2020 je največji upad

na področju goljufij (–55,6 %), sledi prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva (–54,4 %) in poškodovanje tuje stvari (–41,6 %). Kaznivo dejanje, kjer je prišlo do povečanja, je grožnja (+41,7 %).

Tabela 6: Mladoletniška kriminaliteta (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Kaznivo dejanje	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Skupno število KD mladoletniške kriminalitete	1.017	99,7 %	728	99,7 %	-28,4 %
Najpogostejša KD mladoletniške kriminalitete	2019		2020		
Tatvina	335	99,7 %	240	99,6 %	-28,4 %
Velika tatvina	124	99,2 %	99	100,0 %	-20,2 %
Poškodovanje tuje stvari	77	100,0 %	45	100,0 %	-41,6 %
Nepravilna proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu	59	100,0 %	40	100,0 %	-32,2 %
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	57	100,0 %	26	100,0 %	-54,4 %
Lahka telesna poškodba	55	100,0 %	38	100,0 %	-30,9 %
Nasilništvo	46	100,0 %	44	100,0 %	-4,3 %
Goljufija	36	100,0 %	16	100,0 %	-55,6 %
Rop	25	100,0 %	16	100,0 %	-36,0 %
Grožnja	24	100,0 %	34	100,0 %	41,7 %

V nadaljevanju predstavljamo podatke za obdobje prvega vala covida-19 v letu 2020 in za isto obdobje v predhodnem letu.

4 Kriminaliteta v Sloveniji v obdobju 2019–2020 (marec–maj)

V nadaljevanju v enakem zaporedju predstavljamo podatke o delu policije na področju kriminalitete v času prvega

vala epidemije covida-19 (marec–maj 2020). Tabela 7 kaže, da se je splošno gledano število obravnavanih kaznivih dejanj zmanjšalo za 25,9 odstotka. Preiskavnost kaznivih dejanj se je zmanjšala za 21,4 odstotka, delež preiskanih kaznivih dejanj je približno isti, odstotek dejanj, ki jih je odkrila policija z lastno dejavnostjo, se je povečal za 6,12 odstotka. Za 47,3 odstotka je večja ocenjena domnevna škoda, povzročena s kaznivimi dejanji. Števili osumljencev (-19,9 %) in oškodovancev (-27,5 %) sta se zmanjšali.

Tabela 7: Kazniva dejanja v obdobju marec–maj v letih 2019 in 2020 (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

	2019	2020	
Število kaznivih dejanj	11.977	8.872	-25,9 %
Število preiskanih kaznivih dejanj	6.007	4.722	-21,4 %
Delež preiskanih kaznivih dejanj	50,2 %	53,2 %	3,1 %
Število kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija	1.734	1.831	5,6 %
Delež kaznivih dejanj, ki jih je odkrila policija	14,5 %	20,6 %	6,2 %
Ocenjena škoda v EUR	32.501.027 €	47.862.266 €	47,3 %
Število osumljenih oseb – statističnih	7.806	6.273	-19,6 %
Število oškodovanih oseb – statističnih	12.234	8.866	-27,5 %

Iz tabele 8 je razvidno, da do zmanjšanja kriminalitete ni prišlo samo na območju Policijske uprave Celje, medtem ko se na območju vseh drugih policijskih uprav zmanjšanje giblje med 5,4 % (Nova Gorica) in 42,6 % (Murska Sobota).

Na področju različnih vrst kriminalitete ugotavljamo, da je povsod prišlo do zmanjšanja števila obravnavanih kaznivih dejanj (tabela 10). Najvišji odstotek znižanja števila obravnavanih kaznivih dejanj je na področju organizirane kriminali-

Tabela 8: Kriminaliteta na območju policijskih uprav obdobju marec–maj v letih 2019 in 2020 (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Organizacijska enota	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
PU Celje	1.286	61,3 %	1.343	69,4 %	4,4 %
PU Koper	857	48,8 %	557	49,6 %	-35,0 %
PU Kranj	723	45,9 %	563	53,3 %	-22,1 %
PU Ljubljana	5.307	45,5 %	3.570	42,8 %	-32,7 %
PU Maribor	1.702	51,6 %	1.110	55,1 %	-34,8 %
PU Murska Sobota	488	63,9 %	280	65,0 %	-42,6 %
PU Nova Gorica	499	55,1 %	472	70,6 %	-5,4 %
PU Novo mesto	1.100	52,1 %	966	56,9 %	-12,2 %
GPU	15	93,3 %	11	90,9 %	-26,7 %
Skupaj	11.977	50,2 %	8.872	53,2 %	-25,9 %

V vseh mesecih epidemije je bilo zaznано tudi zmanjšanje števila obravnavanih kaznivih dejanj (14 % v maju, 27 % v aprilu in 39,9 % v marcu), kar je razvidno iz tabele 9.

tete (-73,5%), sledijo mladoletniška kriminaliteta (-55,3%), splošna kriminaliteta (-28,8%) in gospodarska kriminaliteta (-6,5%).

Tabela 9: Kazniva dejanja po mesecih (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Mesec zaznave	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Marec	3.266	53,0 %	1.962	52,9 %	-39,9 %
April	4.286	49,9 %	3.106	54,3 %	-27,5 %
Maj	4.425	48,3 %	3.804	52,5 %	-14,0 %
Skupaj	11.977	50,2 %	8.872	53,2 %	-25,9 %

Tabela 10: Kazniva dejanja po skupinah (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Vrste kriminalitete	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Organizirana kriminaliteta	136	97,8 %	36	75,0 %	-73,5 %
Gospodarska kriminaliteta	1.544	67,0 %	1.444	78,2 %	-6,5 %
Mladoletniška kriminaliteta	318	99,7 %	142	99,3 %	-55,3 %
Splošna kriminaliteta	10.433	47,7 %	7.428	48,4 %	-28,8 %

V tabeli 11 predstavljamo podatke za kazniva dejanja, kjer je prišlo glede na isto obdobje predhodnega leta do povečanja števila. Pomembno povečanje je pri kaznivem dejanju uboja z enega⁷ kaznivega dejanja v 2019 na 10 kaznivih dejanj v času ukrepov proti covidu-19 spomladi 2020. Pomembno povečanje je tudi pri kaznivih dejanjih poneverbe (+314 %), spolne zlorabe slabotne osebe z enega na štiri primere v 2020, požiga s štirih na 15 kaznivih dejanj, ponareditve ali uničenja poslovnih listin (+248 %), odvzema mladoletne osebe (+92,9 %). Sledijo davčna zatajitev (z 22 na 38 primerov), ogrožanje z nevarnim predmetom pri pretepu ali prepiru (z 12 na 18 primerov), uporaba ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva (+18,5 %), grožnja (+14,3 %) in posilstvo (z 8 na 9 primerov).

Za zaključek analize predstavljamo še podatke o mladoletniški kriminaliteti v primerjanih obdobjih. Podatki iz tabele 12 kažejo, da je do največjega zmanjšanja prišlo pri goljufiji (s 15 na 1), spolnem napadu na osebo, mlajšo od 15 let (z 10 na 1), neupravičeni proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu (z 22 na 6). Zmanjšanje se kaže tudi pri prikazovanju, izdelavi, posesti in posredovanju pornografskega gradiva in nasilništvu (s 17 na 9), pri veliki tatvini (s 30 na 25), družinskem nasilju (s 6 na 2) in tatvini (-64,2 %). Pri kaznivem dejanju grožnje ni bilo spremembe (6 KD v obeh obdobjih).

Tabela 11: Obravnavana kazniva dejanja, kjer je prišlo do povečanja števila glede na predhodno leto (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Kršitev	2019		2020		Porast KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Uboj	1	100,0 %	10	90,0 %	900,0 %
Poneverba in neupravičena uporaba tujega premoženja	62	93,5 %	257	99,6 %	314,5 %
Spolna zloraba slabotne osebe	1	0,0 %	4	100,0 %	300,0 %
Požig	4	25,0 %	15	46,7 %	275,0 %
Ponareditev ali uničenje poslovnih listin	108	99,1 %	376	99,5 %	248,1 %
Odvzem mladoletne osebe	85	92,9 %	164	88,4 %	92,9 %
Davčna zatajitev	22	100,0 %	38	100,0 %	72,7 %
Ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu ali prepiru	12	100,0 %	18	94,4 %	50,0 %
Uporaba ponarejenega negotovinskega plačilnega sredstva	119	5,0 %	141	0,0 %	18,5 %
Grožnja	329	314	376	375	14,3 %
Posilstvo	8	87,5 %	9	77,8 %	12,5 %

⁷ Pri nizkih frekvencah pojava nismo uporabili odstotka, temveč absolutne številke.

Tabela 12: Mladoletniška kriminaliteta (vir: Uprava kriminalistične policije, 2021)

Kršitev	2019		2020		Porast/upad KD
	Število KD	Delež preiskanih KD	Število KD	Delež preiskanih KD	
Skupno število KD mladoletniške kriminalitete	318	99,7 %	142	99,3 %	-55,3 %
Najpogostejša KD mladoletniške kriminalitete	2019		2020		
Tatvina	109	100,0 %	39	100,0 %	-64,2 %
Velika tatvina	30	96,7 %	25	100,0 %	-16,7 %
Poškodovanje tuje stvari	25	100,0 %	13	100,0 %	-48,0 %
Nepravilna proizvodnja in promet s prepovedanimi drogami, nedovoljenimi snovmi v športu	22	100,0 %	6	100,0 %	-72,7 %
Nasilništvo	17	100,0 %	9	100,0 %	-47,1 %
Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva	17	100,0 %	9	100,0 %	-47,1 %
Goljufija	15	100,0 %	1	100,0 %	-93,3 %
Lahka telesna poškodba	15	100,0 %	8	100,0 %	-46,7 %
Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let	10	100,0 %	1	100,0 %	-90,0 %
Grožnja	6	100,0 %	6	100,0 %	0,0 %
Nasilje v družini	6	100,0 %	2	100,0 %	-66,7 %

V nadaljevanju predstavljamo mnenja kriminalistov, vodij sektorjev Uprave kriminalistične policije glede kriminalitete v letu 2020. Ugotovitve kakovostno dopolnjujejo navedbe in razlago predhodno predstavljenih podatkov v tabelah.

5 Mnenje kriminalistov o dinamiki, naravi in preiskovanju kriminalitete v preučevanih obdobjih

Vodje sektorjev na Upravi kriminalistične policije smo zaprosili za vsebinsko dopolnitev uradnih statističnih podatkov o kriminaliteti v Sloveniji. Odgovore predstavljamo v nadaljevanju prispevka.

Na področju zaznave *organizirane kriminalitete* ugotavljajo, da je bil zaznan padec zaznanih kaznivih dejanj s področja prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja v času od marca do junija 2020 zaradi ukrepov v času covida-19 in zaprtja državnih ter občinskih meja. Ta problematika se je po sprostitvi ukrepov junija 2020 ponovno občutno povečala.

Na področju *prepovedanih drog* je bil zaradi omejitve gibanja in ostalih ukrepov Vlade Republike Slovenije, ki se nanašajo na epidemijo covida-19, zaznan porast prodaje prepovedanih drog po t. i. temnem spletu (angl. *dark net*). Cene prepovedanih drog na ilegalnem trgu so po podatkih nevladnih organizacij in Nacionalnega inštituta za javno zdravje v celotnem letu 2020 ostale nespremenjene in se niso višale.

Relativno najmanjši upad kriminalitete v obdobju ukrepov epidemije beležijo na področju *gospodarske kriminalitete*, kar je posledica omejenih dejavnosti policije v času razglašene epidemije. Zaradi posebnosti preiskovanja gospodarske kriminalitete, ki je tesno povezana z delom pravnih oseb in drugih državnih organov oziroma nosilcev javnih pooblastil, je bila v tistem času bistveno otežena in s tem zmanjšana operativnost enot, ki se ukvarjajo s preiskovanjem tovrstne kriminalitete.

Policija je vse od prvih prijav, medijsko in drugače izpostavljenih domnevnih nepravilnosti pri dobavi zaščitne opreme, spremljala in prednostno reševala tovrstne zadeve ter pri tem sodelovala z drugimi pristojnimi nadzornimi organi. V

okviru svojih pristojnosti je preiskovala tako domnevne nepravilnosti pri nakupu opreme pri izvajanju javnih pooblastil uradnih oseb kot tudi ostale posamične primere domnevnih nepravilnosti dobaviteljev zaščitne opreme. V tem obdobju je policija zaznala večji porast števila kaznivih dejanj goljufije, povezanih s prodajo blaga po spletu, kar lahko delno povežemo tudi s splošnimi omejitvami gibanja ljudi in večje dejavnosti prebivalstva na spletu.

Ob upoštevanju razmer in ukrepov, ki so bili uveljavljeni zaradi epidemije covida-19, je razvidno, da je bilo stanje *premoženjske kriminalitete* v obdobju od 12. 3. 2020 do 31. 5. 2020 v upadu glede na enako obdobje leta 2019. V času izvajanja ukrepov je bilo glede na prizorišče največ vlovov izvedenih v stanovanjske hiše v naselju, na parkiriščih, v počitniške hiše oziroma vikende ter v ostale prostore stanovanjskih blokov (klet, garažni boks). V prvih mesecih leta 2020 so sicer beležili povečanje vlovov v objekte glede na enako obdobje leta 2019, na podlagi operativnega spremljanja problematike in statističnega stanja števila kaznivih dejanj pa je razvidno, da se je število vlovov in tudi drugih premoženjskih kaznivih dejanj v času izvajanja ukrepov zmanjšalo. Omejitve gibanja v času izvajanja ukrepov je pomemben razlog za upad premoženjskih kaznivih dejanj.

Na področju kaznivih dejanj *zoper življenje in telo* so v obravnavanem obdobju zaznali upad kaznivih dejanj. Pri tem je treba poudariti, da je bilo kaznivih dejanj *zoper življenje in telo* manj v primerjavi z drugimi kaznivimi dejanji. Razloge za upad tovrstnih kaznivih dejanj je prav tako v omejitvi gibanja v času izvajanja ukrepov in manj interakcij na krajih, kjer prihaja do konfliktov in opitosti.

Kazniva dejanja *zoper zakonsko zvezo, družino in otroke* so bila v času izvajanja ukrepov zaradi epidemije prav tako v upadu. V tem času je policija obravnavala manj kaznivih dejanj nasilja v družini. Policija je v vseh primerih odreagirala in ustrezno ukrepala, v večini primerov pa je bila osumljencu izrečena prepoved približevanja. Tudi kazniva dejanja zane-marjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje so bila v času epidemije v upadu. V upadu pa so bila tudi kazniva dejanja *zoper spolno nedotakljivost otrok*. Ukrepi za preprečevanje širjenja nalezljive bolezni covida-19 so sicer med drugim povzročili, da so ljudje več časa preživeli doma, v krogu najožje družine, kar lahko privede tudi do trenj med družinskimi člani. Upoštevati je treba tudi, da so bile šole, službe, lokali zaprti, vse druge storitve pa omejene. To pomeni, da je nasilje morebiti obstajalo, vendar ga nihče ni opazil in prijavil. Žrtev v takšnih okoliščinah težje prekine krog nasilja in pokliče na pomoč. Zaradi navedenega je policija v času epidemije in po njej izvedla veliko dejavnosti glede ozaveščanja tovrstnih kaznivih dejanj, preventivnih napotkov in napotkov žrtvam nasilja.

Glede na delovanje organiziranih kriminalnih združb v povezavi z ukrepi za preprečevanje covida-19 kriminalisti ocenjujejo, da se ilegalne dejavnosti zaradi le-teh niso ustavile, temveč so se *kriminalne združbe prilagodile trenutnemu stanju* izvajanih ukrepov z namenom izvrševanja kaznivih dejanj in pridobivanja protipravne premoženjske koristi, predvsem s področja tihotapljenja ljudi, drog in orožja. Posebno pozornost je treba posvetiti dogodkom, povezanim z radikalizmom, terorizmom in širjenjem nestrpnosti, kar se že odraža z zadnjimi dogodki v nekaterih državah EU, kot npr. teroristični napadi v Franciji in primer napada ter streljanja na policista na Hrvaškem. Čeprav se je stanje preiskanih kaznivih dejanj po epidemiji izboljšalo, pa je splošna omejitev delovanja vseh služb predstavljala omejene možnosti preiskovanja gospodarske kriminalitete in s tem manjše število zaključenih preiskav. Slednjemu, zahtevnosti preiskovanja kaznivih dejanj v času epidemije bomo namenili nekaj pozornosti v razpravi.

Slovenska policija v okviru evropskega in mednarodnega policijskega sodelovanja sodeluje pri preiskovanju čezmejnih oblik organizirane in drugih hujših oblik kriminalitete. Nekaj dejavnosti glede tega področja predstavljamo v nadaljevanju prispevka.

5.1 Mednarodna kriminalna dejavnost

Kriminalisti ocenjujejo, da so organizirane kriminalne združbe svoje dejavnosti hitro prilagodile novim okoliščinam in izkoristile krizo, ki jo je povzročila epidemija covida-19. Varnostni organi EU so med prvim valom epidemiološke krize in takoj po njem zaznali spremembe v obstoječih varnostnih grožnjah kot tudi pojav novih kriminalnih dejavnosti. Med kriminalnimi dejavnostmi, na katere je epidemiološka kriza najbolj vplivala, so kibernetna kriminaliteta, nedovoljena dobava ponarejenega in podstandardnega blaga ter različne vrste goljufij in prevar, ki so pogosto povezane z organiziranimi oblikami premoženjske kriminalitete (Djordjević in Dobovšek, 2020; Europol, 2020).

Ekonomske razmere v času krize ponujajo nove priložnosti kriminalnim združbam, ki so se usmerile v ponudbo blaga, po katerem je veliko povpraševanje, pri čemer izkoriščajo splošno prisotnost negotovosti in strahu, ki ga povzroča epidemiološka kriza. Varnostni organi EU ugotavljajo, da je bila med pandemijo ena ključnih kriminalnih dejavnosti v EU distribucija ponarejenega in podstandardnega blaga slabe kakovosti, ki ga je spodbujalo občutno povečano povpraševanje po zdravstvenih in sanitarnih izdelkih (maske, rokavice, čistila, sredstva za razkuževanje rok) in osebni zaščitni opremi. Nezakonita prodaja takšnih izdelkov se je še posebej povečala na spletu, preko različnih spletnih platform kot tudi tradicionalnih prodajnih metod. Tovrstne goljufije so bile usmerjene *zoper posameznike, podjetja in zdravstvene ustanove*.

Po ocenah evropskih varnostnih organov (Europol, 2020) je bila kibernetika kriminaliteta v ospredju pri izkoriščanju priložnosti epidemiološke krize. Storilci kibernetike kriminalitete so izkoristili zlasti večjo zaskrbljenost posameznikov, povpraševanje po informacijah in ponudbi določenega blaga ter uporabo digitalnih rešitev za delo od doma in oddaljeno komuniciranje, da so povečali svoj krog potencialnih žrtev z namenom pridobitve občutljivih podatkov in/ali izsiljevanja ter pridobili dostop do potencialnih mladoletnih žrtev.

Evropski varnostni organi (Europol, 2020) ocenjujejo, da izbruh prvega vala pandemije covid-19 ni imel večjega neposrednega vpliva na trgovino s prepovedanimi drogami na grostični ravni. Učinki pandemije so bili po ocenah evropskih varnostnih organov omejeni na oskrbovalna in distribucijska omrežja znotraj EU. Zaradi upada izvoza osnovnih kemikalij in predhodnih sestavin, ki se običajno uvažajo z območja Azije in se uporabljajo v proizvodnji sintetičnih drog, se je proizvodnja slednjih sicer upočasnila, vendar ni prenehala.

Kriminalno aktivni posamezniki in kriminalne združbe, aktivne na področju goljufij na ravni EU, so zelo hitro prilagodili že uveljavljene sheme goljufij, da bi izkoristili splošno stisko posameznikov, podjetij in javnih organizacij. Spremembe teh shem so bile tematsko prilagojene pandemiji covid-19 in sprejetim ukrepom za zajezitev širjenja virusa. Evropski varnostni organi poročajo o več vrstah shem prevar, ki se izvajajo tako po telefonu kot osebno, pri čemer se storilci osredotočajo na bolj ranljive skupine ljudi, kot so starejši.

Evropski varnostni organi (Europol, 2020) poročajo, da je prišlo po uvedbi prvih restriktivnih ukrepov do padca števila vlomov v zasebne domove in tatvin ter o njihovi ponovni rasti po prvem odpravljanju ukrepov. Zdravstvene ustanove in lekarne so vse pogosteje tarče premoženjskih kaznivih dejanj, pri čemer se odtujujejo medicinska oprema, sanitarni izdelki in zdravila, po katerih je po vsej EU zelo veliko povpraševanje. Prav tako poročajo o povečanem številu ropov v trgovinah z nujnimi potrebščinami.

Navkljub strogim omejitvam potovanja in poostrenim mejnim kontrolam se je nezakonito tihotapljenje migrantov v EU, čeprav v zmanjšanem obsegu, nadaljevalo. Policijske ure, omejevanje gibanja in zapiranje meja so omejile možnosti tihotapskim mrežam, da bi svoje nedovoljene dejavnosti izvajale z običajnim tempom. Tihotapska omrežja so spremenila svoje *modi operandi* in poti. Poostreni nadzori sprovajalce silijo v iskanje bolj tveganih poti, s čimer pogosto ogrožajo življenje migrantov. Evropski varnostni organi so zaznali tudi porast cen sprovajanja ilegalnih migrantov, kar je posledica večjega tveganja za kriminalne združbe, večjih težav pri potovanju in visokega povpraševanja.

Vpliv pandemije na stopnjo teroristične ogroženosti EU je bil omejen. Med pandemijo covid-19 je digitalni svet še dodatno okreplil svoj pomen za širjenje protisistemskih nagovorov. Pred majem 2020 so bile države članice in Europol priča porastu propagande, objavljene na terorističnih in ekstremističnih okoljih. Vsa ekstremistična okolja so epidemiološko krizo interpretirala skladno z njihovimi lastnimi ideološkimi cilji. Večina te propagande se je ponašala s teorijami zarote o domnevnih virih covid-19, pa tudi o domnevnih skritih vladnih programih. Džihadistični teroristi so skušali pandemijo prikazati kot božjo kazen, da bi oslabili islamske sovražnike in spodbudili svoje privrženice, da izkoristijo položaj za izvajanje napadov, medtem ko so desni skrajneži za nastanek in širjenje pandemije krivili tujce in manjšine. Evropski varnostni organi (Europol, 2020) zaznavajo tudi več protivladnih čustev in propagande, ne samo med skrajno levimi in desnimi gibanji, temveč tudi pri delu prebivalstva, ki ga je težko ideološko opredeliti. Evropski varnostni organi prav tako opažajo, da se različne ideje in teme vse bolj mešajo, zato je vedno težje razločevati ideološke podlage v ozadju.

6 Razprava

Namen pričujočega prispevka je bil ugotoviti, kaj kažejo policijski statistični podatki o obravnavani kriminaliteti v Sloveniji. Ugotoviti smo želeli, ali se je v preučevanih obdobjih, predvsem v času ukrepov proti epidemiji covid-19, število zaznanih kaznivih dejanj povečalo ali zmanjšalo. Različni projekti so pričali o nasprotujočih si rezultatih, prav tako pa so bili različni tudi načini zbiranja podatkov. Predhodna analiza (Kokoravec in Meško, 2020) je pokazala, da je medijsko prikazovanje kriminalitete tudi kazalo na večanje kriminalitete, medtem ko so statistični podatki, ki smo jih preverili za namen tega prispevka, pokazali, da je pri večini kaznivih dejanj v tem času prišlo do zmanjšanja števila prijavi.

Rezultati pričujoče analize so podobni rezultatom študije, ki v nekoliko drugačnih časovnih obdobjih v času epidemije v okviru mednarodne primerjalne študije o statistiki prijavljene kriminalitete v večjih in glavnih mestih držav po svetu analizira kriminaliteto v Ljubljani (Kokoravec in Meško, 2020). Študijo izvaja več univerz in policij na globalni ravni (Eisner, 2020). Podobno kot v predhodnih dveh analizah se v Ljubljani v prvih osmih mesecih leta 2020 večina obravnavane kriminalitete številčno zmanjša glede na isto obdobje v preteklem letu. Ta analiza je pokazala, da je policija v Ljubljani v obdobju prvih osmih mesecev in prvega vala covid-19 spomladi 2020 v primerjavi s prejšnjim letom (2019) v istem obdobju obravnavala manj kaznivih dejanj kot v istem obdobju prejšnjega leta. Analiza je temeljila na pregledu dnevnih zapisov o kaznivih dejanjih in ne na posredovanju zbira kaznivih dejanj

v določenih obdobjih.⁸ Glede klasifikacije prekrška in kaznivega dejanja družinskega nasilja je včasih tanka in zamegljena meja, zato dodajamo ugotovitve pregleda statističnih podatkov teh prekrškov po Zakonu o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1, 2006), ki kaže zmanjšanje števila obravnavanih prekrškov v družinskem okolju na območju Ljubljane v obeh obdobjih 2020 (spomladi v času prvega vala covida-19 in v prvih osmih mesecih 2020). Nekoliko drugačno sliko kažejo podatki analize za celotno Slovenijo v obdobju prvih devetih mesecev in obdobja epidemije covida-19 spomladi 2020. V prvih devetih mesecih leta 2020 je bilo zaznati povečanje za 5 odstotkov (s 1.257 v letu 2019 na 1.324 v letu 2020). Prav tako smo v času prvega vala epidemije covida-19 ugotovili povečanje za 34,1 odstotka glede na isto obdobje v predhodnem letu.

Študija Plesničarjeve, Drobnjaka in Filipčičeve (2020) kaže nekoliko drugačno sliko, čeprav temelji na policijskih statističnih podatkih kriminalitete, vendar bolj na seštevkih števila kaznivih dejanj po poglavjih Kazenskega zakonika kot podrobno po kaznivih dejanjih. Tako se npr. pri kaznivih dejanjih zoper družino pokaže povečanje za celotno poglavje kazenskega zakonika zaradi enega kaznivega dejanja – odvzema mladoletne osebe.

Vsi predhodni in tudi pričujoči prispevek o prikazovanju slike kriminalitete v času epidemije covida-19 prispevajo k temu, da o pojavu kriminalitete postopoma dobimo čim bolj jasno sliko. Ne nazadnje pa podatki o obravnavani kriminaliteti bolj pričajo o delu policije na področju kriminalitete kot pa o dejanskem obsegu kriminalitete v družbi. Tu lahko brez zadržka ocenimo, da so policisti in kriminalisti v času epidemije opravili ogromno dela, čeprav so statistično gledano obravnavali manj kaznivih dejanj (pri tem je treba upoštevati dejstvo, da je v času prvega vala covida-19 vodstvo policije zagotavljalo delovanje policije v primeru večjega števila okuženih policistov in kriminalistov s tem, da jih je določen del delalo od doma). Učinkovitost pri preiskovanju kaznivih dejanj bi bilo treba preučiti v nadaljevanju v kontekstu opravljanja drugih nalog oziroma nalog, s katerimi se je policija v času epidemije srečala prvič, in glede na bolniške odsotnosti kriminalistov ter policistov, upoštevajoč tudi odsotnost z dela zaradi okužb s covidom-19.

Da bi dobili bolj relevantno sliko kriminalitete in prestopniškega vedenja ter oškodovanosti žrtev kaznivih dejanj v času epidemije, bi bilo smiselno izvesti viktimizacijsko študijo in študijo o samonaznanitvi prestopništva. Poleg tega bi

bilo treba ugotoviti tudi raven strahu pred kriminaliteto in povezanost stopnje strahu pred kriminaliteto s stopnjo kriminalitete.

Predstavljene podatke v tem prispevku je treba interpretirati z veliko mero previdnosti, saj bi bilo treba preučiti še značilnosti nekaterih specifičnih kaznivih dejanj in njihovo vsebino. Z vidika kriminoloških razlag prestopniškega vedenja in kriminalitete bi lahko zmanjšanje večine kaznivih dejanj pripisali spremenjenim rutinam ljudi, dejstvu, da so bili ljudje doma, delali od doma in komunicirali po spletu, bili pri delu previdni itd. Poleg tega so se priložnosti spremenile zaradi neformalnega nadzorovanja, pa tudi formalnega nadzorovanja glede gibanja na določenih območjih in ob določenem času. Pomik velikega dela populacije na svetovni splet je prispeval k večji ranljivosti glede spletnih goljufij in drugih tveganj. Ne nazadnje so tudi številni ukrepi vlade zmanjševali stiske, neformalna pomoč, socialna kohezija in solidarnost ljudi vodili v to, da so ljudje lažje prebrodili težavno obdobje. Podobno kot v drugih državah po svetu se je Slovenija znašla v polju negotovosti, neznanja, omejenih informacij in iskanja najboljših rešitev. Prispevek bi sklenili z ugotovitvami Europolu glede kriminalitete v času covida-19, ki je značilna za evropski prostor, kajti v drugem valu covida-19, ki ga nismo natančneje preučevali, je nekaj posebnosti, ki jih velja preučiti v prihodnosti, predvsem po drugem valu. To pa so vpliv covida-19 na kakovost in učinkovitost policijske dejavnosti, izrabljanje izolacije ljudi za različne zlorabe (od spletnih spolnih zlorab do zlorab starejših ljudi), trgi droge, spreminjanje in prilagajanje organizirane kriminalitete in covida-19 kot priložnost za trgovanje, spletna prodaja in spletne goljufije, obvladovanje dezinformacij o covidu-19 in dobičkonosnih dejavnostih kriminalnih združb, lažna zdravila za koronavirus na črnem trgu (Europol, 2020). Analitska služba Uprave kriminalistične policije zaznava enake težave tudi v Sloveniji. Celostna slika prijav in obravnavanja kaznivih dejanj v slovenskem okolju bo na voljo v letnem poročilu o kriminaliteti za leto 2020, ki bo vsebovalo tudi analizo drugega vala epidemije covida-19 jeseni 2020.

Ne nazadnje za širšo sliko o delovanju policije in drugih družbenonadzorstvenih mehanizmov avtorji, ki so preučevali v ciljnih raziskovalnih projektih različne subjekte in njihovo vlogo na področju policijske dejavnosti (Meško et al., 2020) in zasebnovarnostne dejavnosti (Dvojmoč, Lobnikar, Sotlar in Prislán, 2020); v temeljnem raziskovalnem projektu o varnosti uporabnikov kibernetskega prostora (Meško, Prislán in Hacin, 2020) ter v programskih skupinah Družbeno nadzorstvo, kazenskopravni sistem, nasilje, preprečevanje viktimizacij v kontekstu visoko tehnološke družbe (Inštitut za kriminologijo: Eva Bertok, Marko Drobnjak, Katja Filipčič, Zoran Kanduč, Mojca M. Plesničar, Pika Šarf, Aleš Završnik)

⁸ Časovni okvir je bil določen na Centru za raziskave nasilja pri Inštitutu za kriminologijo v Cambridgeu, ki ga vodi Manuel Eisner (Violence Research Centre, n. d.). Del analize, v katero so bili vključeni podatki Ljubljane, so bili predstavljeni na srečanju Svetovne zdravstvene organizacije (Eisner, 2020).

in Varnost v lokalnih skupnostih (Inštitut za varstvoslovje; Benjamin Flander, Andrej Sotlar), prispevajo razprave tudi v tej številki revije.

Literatura

- Baker, E. (2020). The crisis that changed everything: reflections of the reflections of COVID-19. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 28(4), 311–331.
- Cinelli, M., Quattrocchi, W., Galeazzi, A., Valensise, C. M., Brugnoli, E., Schmidt, A. L. et al. (2020). The COVID-19 media infodemic. *Nature. Scientific Reports*. Pridobljeno na <https://www.nature.com/articles/s41598-020-73510-5>
- Djordjević, S. in Dobovšek, B. (2020), Organised crime in Western Balkans Six at the onset of coronavirus, *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40(9-10), 807–820.
- Dvojmoč, M., Lobnikar, B., Sotlar, A. in Prislan, K. (2020). *Ciljni raziskovalni projekt Primerjava ureditve dejavnosti zasebno varnostnih subjektov v Sloveniji in državah članicah EU: primerjalno-pravni elaborat o razmejitvi pristojnosti med državno in zasebno policijo z vidika dopustnosti izvajanja državnih nalog: Poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Eisner, M. (2020). *The effects of stay-at-home policies on police-recorded violent crime: Paper presented at WHO Social Determinants of Health Webinar, COVID-19, Social Determinants and Violence*. Pridobljeno na <https://www.who.int/news-room/events/detail/2020/12/02/default-calendar/social-determinants-of-health-webinar-covid-19-social-determinants-and-violence>
- Europol. (2020). *Staying safe during COVID-19: What you need to know*. Pridobljeno na <https://www.europol.europa.eu/activities-services/staying-safe-during-covid-19-what-you-need-to-know>
- IUS info. (n. d.) *Spremljamo ukrepe ob epidemiji*. Pridobljeno na <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/v-srediscu/259417>
- Japelj, B. (2016). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2015. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 67(2), 140–170.
- Japelj, B. (2017). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2016. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(2), 69–99.
- Japelj, B. (2018). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2017. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(2), 67–99.
- Kokoravec, I. in Meško, G. (2020). Kriminaliteta v Ljubljani v času pandemije covida-19. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), *6. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v ruralnih in urbanih okoljih* (str. 141–150). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Kolenc, T., Kebe, J. in Bukovnik, A. (2014). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2013. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(2), 175–206.
- Meško, G., Dvojmoč, M., Lobnikar, B., Modic, M., Prislan, K., Sotlar, A. et al. (2020). *Policija in drugi deležniki zagotavljanja varnosti – vidiki pluralne policijske dejavnosti v lokalnih skupnostih: ciljni raziskovalni projekt: Raziskovalno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
- Meško, G., Prislan, K. in Hacin, R. (2020). Varnost uporabnikov kibernetnega prostora: Analiza zaznav v urbanih in ruralnih okoljih. V G. Meško, R. Hacin in K. Eman (ur.), *6. nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: varnost v ruralnih in urbanih okoljih* (str. 141–150). Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Odlok o prepovedi opravljanja zračnih prevozov v Republiki Sloveniji. (2020). *Uradni list RS*, (37/20).
- Odlok o Svetu za nacionalno varnost. (2020). *Uradni list RS*, (26/20).
- Odlok o začasnih oprostitvi plačila prispevka za zagotavljanje podpor proizvodnji električne energije v sproizvodnji z visokim izkoristkom in iz obnovljivih virov energije za končne odjemalce odjemne skupine NN brez merjenja moči in gospodinske odjemalce električne energije. (2020). *Uradni list RS*, (32/20).
- Odlok o začasnih prepovedi in omejitvah javnega prevoza potnikov v Republiki Sloveniji. (2020). *Uradni list RS*, (24/20).
- Odlok o začasnih prepovedi izvajanja tehničnih pregledov in drugih postopkov v zvezi z registracijo motornih vozil ter dela v tahografskih delavnicah v Republiki Sloveniji. (2020). *Uradni list RS*, (26/20).
- Odlok o začasnih prepovedi zbiranja ljudi v zavodih s področja vzgoje in izobraževanja ter univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih. (2020). *Uradni list RS*, (152/20).
- Odlok o začasnih splošni omejitvi zbiranja ljudi na javnih krajih in mestih v Republiki Sloveniji. (2020). *Uradni list RS*, (69/20).
- Odlok o začasnih splošni prepovedi gibanja in zbiranja ljudi na javnih mestih in površinah v Republiki Sloveniji ter prepovedi gibanja izven občin. (2020). *Uradni list RS*, (38/20).
- Peršak, N. (2020). COVID-19 and the social responses thereto: Penal and criminological lessons, human rights and the rule of law implications. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 3(28), 205–216.
- Plesničar, M. M., Drobňjak, M. in Filipčič, K. (2020). *Kriminaliteta v času COVID-19: Študija*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo. Pridobljeno na <http://inst-krim.si/wp-content/uploads/2020/04/Kriminaliteta-v-dobi-covid-19.pdf>
- Uprava kriminalistične policije. (2021). *Kriminaliteta v Sloveniji v obdobju 2019–2020*. Ljubljana: Generalna policijska uprava.
- Urbas, V. (2019). Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2019. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 71(2), 157–182.
- Violence Research Centre. (n. d.). *COVID-19 Research*. Pridobljeno na <https://www.vrc.crim.cam.ac.uk/>
- Zakon o interventnem ukrepu odloga plačila obveznosti kreditodajalcev (ZIUPOK). (2020). *Uradni list RS*, (36/20).
- Zakon o interventnih ukrepih na javnofinančnem področju (ZIUJP). (2020). *Uradni list RS*, (36/20).
- Zakon o interventnih ukrepih na področju kmetijstva, gozdarstva in prehrane (ZIU PKGP). (2020). *Uradni list RS*, (36/20).
- Zakon o interventnih ukrepih na področju plač in prispevkov (ZIUPPP). (2020). *Uradni list RS*, (36/20).
- Zakon o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljanje in gospodarstvo (ZIUZEOP). (2020). *Uradni list RS*, (49/20).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljanje in gospodarstvo (ZIUZEOP-A). (2020). *Uradni list RS*, (61/20).
- Zakon o spremembi Zakona o interventnih ukrepih za zaježitev epidemije COVID-19 in omilitev njenih posledic za državljanje in gospodarstvo (ZIUZEOP-B). (2020). *Uradni list RS*, (62/20).
- Zakon o varstvu javnega reda in miru (ZJRM-1). (2006). *Uradni list RS*, (70/06).

Gorazd Meško, Vojko Urbas: Delo policije na področju preiskovanja kriminalitete v Sloveniji v času covida-19 s poudarkom na prvem valu epidemije covida-19 spomladi 2020

Police Work in the Field of Crime Investigation during COVID-19 in Slovenia with Emphasis on the First Wave of the Epidemic in Spring 2020

Gorazd Meško, Ph.D., Professor of Criminology and Head of the Institute of Criminal Justice and Security, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor. E-mail: gorazd.mesko@um.si

Vojko Urbas, Director of Criminal Police Directorate, General Police Directorate, Slovenia. E-mail: vojko.urbas@policija.si

The article presents an introductory reflection on the COVID-19 epidemic, registered crime and police work in the field of crime investigation, especially during the first wave of the epidemic in the spring of 2020 in Slovenia as compared to the previous year. First, an analysis of recorded crime for the first nine months (January-September) of 2019 and 2020 is performed, followed by comparing the same period in the first wave of the epidemic from March to May 2020. Governmental measures for curbing the epidemic are also presented. The comparisons show that most recorded crimes decreased in Slovenia during the first wave of the epidemic in 2020 and the first nine months of 2020. We also present the opinions of the heads of criminal investigation sectors at the Criminal Police Directorate on the incidence, the nature of criminal offences during the epidemic, and the criminal police responses. The findings indicate the need for additional victimization and self-reporting studies of delinquency, which could be a qualitative supplement to the official statistical data on recorded crime during the COVID-19 epidemic in Slovenia.

Keywords: COVID-19, crime, investigation, analysis, Slovenia

UDC: 343.9:616-036.21